

УДК 159.9

Ірина Ігорівна ШЕВЦОВА,

курсант 3 курсу факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ТА ІНТЕРЕСІВ У ПІДЛІТКОВОМУ ТА ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Показано, що статевий чинник істотно впливає на формування професійної спрямованості особистості. Описано гендерні особливості професійних схильностей, вмінь, відношень та бажань, а також структури інтересів в підлітковому і юнацькому віці.

Ключові слова: юнаки, дівчата, професійна спрямованість, підлітковий вік, юнацький вік.

Спрямованість – найважливіший компонент внутрішньої психологічної структури, який певним чином перетворює, забарвлює усі дії та вчинки людини, способи прояву усіх інших її психічних властивостей і якостей. Професійна спрямованість – загальна характеристика стосунків людини з певним видом професії. У сучасних соціально-економічних умовах на вибір майбутньої професії школяра впливає широке коло чинників, що робить вивчення проблеми професійної в підлітковому та юнацькому віці спрямованості особливо актуальною.

Професійна спрямованість старшокласників досить широко вивчалася в психологічній науці. Відомо, що статевий чинник істотно впливає на формування професійної спрямованості особистості. На думку Б. Розен, більшість підлітків вибирають професії, що відповідають їх гендерній ролі [1, с. 156]. С. Сингер і Б. Штефлер висновку, що юнаки прагнуть роботи, що дозволяє отримати владу, вигоду і незалежність, а дівчата більш усього цінують роботу у сфері обслуговування, або таку, що дає цікавий досвід [2, с. 211]. За даними І. Н. Вакулової, С. П. Крягжде та Д. П. Барама, юнаки віддають перевагу технономічним професіям, а дівчата – соціономічним [2]. Крім того, у дівчат більше виражений інтерес до мистецтва. Л. А. Головей було відмічено, що серед дівчат переважає соціальна, артистична спрямованість, а серед юнаків – підприємницька і дослідницька [1, с. 25].

Метою проведеного дослідження було вивчення професійної спрямованості школярів підліткового і юнацького віку з урахуванням чинника статі.

У роботі були використані психодіагностичні методики: «Опитувальник професійної спрямованості» Л. Н. Кабардова, методика «Структура інтересів», а також адекватні методи математичної статистики (U-критерій Манна-Уїтні і ϕ -критерій кутового перетворення Фішера).

У дослідженні взяли участь 25 юнаків і 28 дівчат, учні 11-х класів і 24 хлопців і 28 дівчат, учні 8-х класів, дослідження проводилося на базі загальноосвітніх середніх шкіл м. Харкова.

Найбільш значимою професійною схильністю, умінням, відношенням і бажанням займатися у обстежених дівчат-підлітків була група професій «людина – художній образ», а у дівчат юнацького віку – «людина – людина», професійною сферою, якій обстеженими віддається найменш перевага, були професії групи «людина – техніка». Слід підкреслити, що у 28,6 % обстежених дівчат юнацького віку та 14,3 % дівчат підліткового віку був діагностований низький рівень бажань займатися усіма групами професій, що виявляються в дослідженні. При цьому, навіть найбільш виражені схильності до сфери професійної діяльності загалом в цих групах відповідали середньому рівню.

Загалом, у дівчат юнацького віку професійні схильності, уміння, стосунки і бажання виражені менш, ніж у дівчат підліткового віку.

Найбільш значимою професійною схильністю, умінням, відношенням і бажанням займатися у обстежених чоловічої статі була група професій «людина – людина». У 71,4 % юнаків і 35,7 % хлопчиків-підлітків ($p = 0,01$) найменш привабливою групою професій були професії типу «людина – природа», у 14,2 % юнаків і 21,4 % хлопчиків-підлітків найменш привабливою групою професій були професії типу «людина – техніка». У юнаків професійні схильності, уміння, стосунки і бажання більш виражені, ніж у хлопців-підлітків.

У дівчат юнацького віку інтенсивність інтересу до різних сфер нижча, ніж у дівчат-підлітків, а у юнаків, навпаки, інтенсивність інтересу до різних сфер вища, ніж у хлопчиків-підлітків. Найбільш значимими для обстежених жіночої статі були мода і психологія, а найменш значимими – фізика, техніка і класична музика. В цілому у них з віком в структурі інтересів міняється незначним чином. Так, у дівчат-підлітків достовірно сильніше ($p = 0,05$) виражений інтерес до літератури, мистецтва кіно та політики, ніж у старших дівчат.

Таблиця 1

Особливості структури інтересів дівчат різного віку, $X \pm \sigma$

Вид інтересу	Дівчата		Хлопці	
	підліткового віку	юнацького віку	підліткового віку	юнацького віку
Географія	$40,5 \pm 1,8$	$39,9 \pm 1,9$	$34,5 \pm 1,6$	$40,8 \pm 1,7$
Фізика	$32,4 \pm 1,6$	$29,4 \pm 2,3$	$32,5 \pm 1,9$	$40,6 \pm 2,0$
Біологія	$42,9 \pm 2,0$	$39,7 \pm 1,9$	$35,8 \pm 1,5$	$42,9 \pm 1,8$
Техніка	$33,9 \pm 1,5$	$31,4 \pm 2,4$	$38,1 \pm 1,8$	$42,4 \pm 2,0$
Політика	$38,9 \pm 1,6$	$35,0 \pm 1,9$	$33,6 \pm 1,7$	$41,8 \pm 1,7$
Мораль	$43,9 \pm 1,7$	$43,7 \pm 2,6$	$34,9 \pm 2,0$	$43,3 \pm 2,1$
Економіка	$37,4 \pm 1,7$	$34,2 \pm 2,4$	$33,8 \pm 2,0$	$41,2 \pm 2,2$
Філософія	$39,2 \pm 1,9$	$37,6 \pm 2,3$	$31,4 \pm 2,2$	$43,4 \pm 2,0$
Психологія	$48,4 \pm 2,0$	$44,7 \pm 2,5$	$34,5 \pm 2,0$	$43,4 \pm 2,0$
Література	$40,6 \pm 1,9$	$36,9 \pm 1,9$	$31,3 \pm 1,9$	$39,0 \pm 1,5$
Легка музика	$46,4 \pm 1,6$	$39,7 \pm 2,0$	$34,7 \pm 1,8$	$39,9 \pm 1,7$
Класична музика	$35,2 \pm 2,0$	$31,0 \pm 1,1$	$26,6 \pm 1,5$	$36,6 \pm 1,3$
Мода	$52,5 \pm 1,7$	$47,7 \pm 1,7$	$38,0 \pm 1,7$	$42,4 \pm 1,4$
Хореографія	$43,1 \pm 1,9$	$41,0 \pm 1,1$	$30,4 \pm 2,0$	$39,4 \pm 1,2$
Мистецтво кіно	$44,2 \pm 2,0$	$39,2 \pm 2,0$	$34,5 \pm 2,1$	$40,6 \pm 1,9$
Подорожі	$43,1 \pm 1,8$	$41,8 \pm 1,6$	$36,2 \pm 2,0$	$41,2 \pm 1,9$
Спорт	$40,8 \pm 1,7$	$39,2 \pm 1,3$	$38,0 \pm 1,9$	$38,4 \pm 1,7$

Найменш значимими для обстежених чоловічої статі були література, класична музика і фізика. З віком структура інтересів у обстежених чоловічої статі міняється значно, менш значимі позиції займає інтерес до техніки, легкої музики, подорожі і спорту, а значиміші політика, філософія, психологія. Достовірно більш високий ранг в структурі інтересів у обстежених юнаків в порівнянні з підлітками зайняли інтерес до біології ($p = 0,01$), політики ($p = 0,01$), моралі ($p = 0,01$) і мистецтво кіно ($p = 0,05$). Достовірно менш високе місце в структурі інтересів у обстежених юнаків в порівнянні з хлопчиками-підлітками зайняли інтерес до легкої музики та подорожей ($p = 0,05$).

Отримані в дослідженні результати уточнюють особливості відмінностей професійних інтересів школярів різного віку і статі, і можуть бути використані в роботі шкільного психолога в процесі профорієнтації. Особливу увагу необхідно приділити тим школярам, які не мають сформованого мотиву займатися трудової діяльністю. Підтверджено існування істотних гендерних відмінностей. В подальшому необхідно вивчити зв'язок професійної орієнтації учнів та важливих для бажаної сфери діяльності здібностей особистості.

Список бібліографічних посилань

1. Грошев И. В. Психофизиологические различия мужчин и женщин. М.: Изд-во Москов. психол.-соц. ин-та; Воронеж: МОДЭК, 2005. 464 с.
2. Ильин Е. П. Дифференциальная психология профессиональной деятельности. СПб.: Питер, 2008. 432 с.

Одержано 06.02.2017

Показано, что пол существенно влияет на формирование профессиональной направленности личности. Описаны гендерные особенности профессиональных склонностей, умений, отношений и желаний, а также структуры интересов в подростковом и юношеском возрасте.

Ключевые слова: юноши, девушки, профессиональная направленность, подростковый возраст, юношеский возраст.